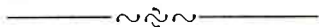

LBRIS

We know
books

Mihai Brădescu

SUB ARIPI DE ÎNGER

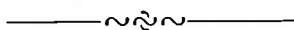
Prefață de Mihai Gribincea,
doctor în istorie

Cuvânt înainte de Victor Catan,
general de poliție,
ex-ministru al Afacerilor Interne
din Republica Moldova

LITERA

București

CUPRINS

Prefață de Dr. Mihai Gribincea.....	9
Cuvânt înainte de Victor Catan.....	13
Capitolul I – Înstrăinați de casă.....	17
Stigmatul.....	18
Aici am apărut pe lume.....	29
Oameni și dosare.....	40
Dosarul lui Anastas Taran.....	45
Dosarul lui Petru Brodescu.....	59
„Nimeni din neamul meu nu s-a temut de muncă..“.....	81
„Nu ne-am plecat fruntea în fața sorții..“.....	125
Vinovați fără vină... ..	154
Osândiți pentru spirit gospodăresc.....	165
„Trăiam acolo cu gândul la întoarcerea acasă..“.....	170
„Nu vreau să judec pe nimeni..“.....	181
Au rămas nedreptățiți până astăzi... ..	197
Împlinirea marelui vis.....	208
Capitolul II – Acasă.....	241
La fel ca părinții și buneii lor... ..	242
Prima mea cumpănă.....	249
A doua cumpănă: curiozitate primejdioasă.....	252
Mulsul caprei.....	255
Școala.....	258
La scăldat.....	272
La furat.....	278
Repetiție generală.....	281

Eu în ipostază de taximetrist	285
Ituba.....	287
Inundația.....	289
Accidentul.....	291
Pomul de Crăciun	296
Ziua Mamelor. 8 martie	301
Iernile copilăriei mele	303
Încercarea de a evada din cuibul părintesc.....	315
Cândva, la Țânțăreni.....	320
Capitolul III – În lume	323
Cea dintâi plecare de acasă	324
La muncă în munții Ural.....	332
La muncă în Kazahstan	348
Serviciul militar, o altă lecție de viață.....	365
La răscrucea sorții.....	378
Demon și înger.....	384
„Raportez, general Vasendin!“	393
Capitolul IV – Momente separate.....	399
Pasiunea fratelui meu.....	400
Povestea unui descântec.....	403
Spălarea banilor	406
„Aculina, strânge masa, băieții vor să plece!“	409
Tata la oculist	412
Nepricepuții.....	415
Tata în ospetie la fiul gospodar. Peripețiile tatei	417
Îngerul păzitor	424
Lecții de viață de la părinții mei. În loc de postfață	427
Anexa. Alte documente.....	437

CAPITOLUL I

Înstrăinați de casă

Au fost scoși cu forța din cuiburile lor și în mod barbar lipsiți de casă și de vatră, pentru a fi duși în ținuturi străine lor și acolo obligați să trăiască și să muncească în condiții inumane. Dar au trecut prin acest calvar cu demnitate și cu speranța că Cel de Sus nu-i va uita și le va face dreptate...

STIGMATUL*

PĂRINȚII MEI, ORIGINARI DIN BASARABIA, m-au adus pe lume pe mine, primul lor copil, în sudul Siberiei de Est, Republica Autonomă Sovietică Socialistă Bureat-Mongolă, localitatea Zun-Hora (actuala Zun-Hurai) din raionul Horinsk. Acolo am locuit cu toții până în ianuarie 1957, iar când aveam un an și jumătate am venit la locul de baștină al tatălui meu – satul Țânțăreni din raionul Telenești, Republica Moldova. La timpul convenit, am mers la școala din localitate, fiind primit în rândul octombrelor, apoi și al pionierilor, iar la vârsta de 14 ani, împreună cu alți colegi de aceeași vârstă, așa cum se obișnuia pe atunci, am devenit comsomolist. Era un lucru considerat obligatoriu pentru fiecare elev. De altfel, refuzul ar fi închis automat ușile către orice instituție de învățământ.

La comitetul raional al comsomolului, unde am fost primiți în rândurile acestei organizații, mai întâi am mers fiecare în fața unei comisii speciale. Mie, după ce am fost întrebat câte ceva din istoria comsomolului, mi s-a cerut să-i numesc pe conducătorii de partid din raion, din republică și din URSS. Un membru al acelei comisii s-a arătat interesat de locul meu de naștere. I-am răspuns că nu

* Urmă dezonorantă, rușinoasă. Pecete, semn dezonorant, rusinos, care nu se șterge (n.a.)

știu prea multe, doar că bunicii și părinții mei au lucrat un timp acolo. După care m-au mai întrebat ce funcții sau ocupații au părinții. Le-am spus că mama e muncitoare în *sovhoz*^{*}, iar tata e tractorist, ceea ce am indicat și în anchetă. În acest mod, fără niciun fel de complicații, am devenit comsomolist. Când am mers la studii la Colegiul Tehnologic (pe atunci se numea *tehnicum*) din orașelul Svetloe, la intrare nimeni nu s-a interesat de locul unde m-am născut, deși de asemenea l-am indicat în documentele prezentate.

Ce-i drept, faptul că respectivei informații nu i s-a acordat atenție, în mare parte, s-ar fi putut datora lui Mihail Rodionovici Palii, profesor de matematică la acel *tehnicum*, care nu-i exclus să fi pus un cuvânt bun pentru mine la comisia de admitere. Din voia întâmplării, acel profesor s-a tratat la spitalul republican în același timp cu unchiul meu Constantin, ba chiar au nimerit în același salon, așa încât în zilele cât au stat împreună s-au împrietenit.

Unchiul meu, revenind acasă în perioada când eu tocmai terminam clasa a opta, a insistat să merg să învăț anume la acel *tehnicum* din Svetloe, un orașel din sudul Basarabiei, unde, printre alte specialități, era studiată și cea de tehnician mecanic auto. Probabil, cu experiența lui de viață, s-a gândit că ar fi bine să calc pe urmele tatălui meu, dar și ale lui, ambii fiind șoferi profesioniști și mecanizatori buni. Nu exclud că, pe lângă asta, își dădea seama că pot avea unele complicații din cauza acestui amănunt din biografia mea – faptul ca m-am născut în Siberia –, de

* Gospodărie agricolă de stat (în fosta URSS).

aceea l-o fi rugat omenește pe profesorul Palii să mă susțină în caz de necesitate. Așa sau altfel, am intrat la *tehnicum** fără niciun fel de probleme.

Cuvântul *stigmat* spus în raport cu persoana mea l-am auzit pentru întâia oară de la un general rus, Nicolai Vasendin, pe când îmi făceam serviciul militar în orașul Tbilisi, capitala Georgiei. Aveam douăzeci și unu de ani neîmpliniți și până atunci nu mă ciocnisem de respectiva noțiune, așa încât cuvântul încă nu apăruse în vocabularul meu. Acest militar de rang înalt se deosebea de toți ceilalți pe care, până la dânsul, aveam ordinul să-i duc cu mașina. Pe parcursul unei luni de zile cât m-am aflat la dispoziția lui și l-am purtat prin multe locuri și unități militare, s-a comportat simplu, de parcă nici nu ar fi fost general de armată, deseori vorbind cu mine aproape ca de la egal la egal. Astfel, pe parcursul celor câteva săptămâni am ajuns să cunosc multe din viața lui, iar el să cunoască multe din viața mea. Într-o zi am ajuns și la întrebarea care este baștina mea. Aflând că m-am născut în Siberia și auzind explicațiile suplimentare pe care mi-a cerut să i le spun, a reacționat într-un mod neașteptat pentru mine, ca și cum ar fi aflat o veste rea și cea veste l-ar fi îngrijorat.

Până la plecarea generalului mai rămăsese vreo săptămână și în toate acele zile el a tot revenit la respectivul subiect, în discuțiile noastre deschizându-mi niște paranteze despre care eu nici nu bănuiam că ar putea să existe. (*Despre acestea, voi povesti mai detaliat în materialul*

* În Republica Moldova *tehnicum* (техникум) – Colegiu – este o instituție de învățământ mediu de specialitate, cu internat. Ea a existat în Uniunea Sovietică, apoi și în unele state din CSI.

„La răscrucea sorții“ din capitolul III). În timpul acestor discuții am și auzit de la general cuvântul *stigmat*, am priceput sensul lui și am aflat despre niște lucruri la care nu m-am gândit niciodată până atunci. Bunăoară, că, pe viitor, locul nașterii mele îmi poate face probleme. Și, ca să nu le am, el ar vrea să mă ajute. Chiar mi-a expus și modul în care ar putea s-o facă... Pe de o parte, ceea ce propunea generalul era pentru mine o variantă atractivă, pe de alta, ceva mă reținea să-i dau un răspuns definitiv.

Înainte de a-l cunoaște pe generalul Vasendin, îmi făcusem anumite planuri pentru perioada de după serviciul militar. Voiam să fac studii la o instituție cu profil militar din orașul Reazan. Deja expediasem documentele necesare pentru admitere. În plus, îi comunicasem despre intenția aceasta și surorii Lida, rugând-o să nu le spună deocamdată nimic părinților. Dar ea s-a grăbit să le spună. Și iată-mă cu mama sosită pe neașteptate la Tbilisi cu scopul de a mă vizita și de a-mi zădărnici planurile. Până la urmă, la insistența ei, i-am promis că renunț la ele, ceea ce am și făcut. În locul școlii militare de la Reazan, am ales Facultatea de drept a Universității de Stat din Chișinău și în prealabil am expediat documentele la facultatea pregătitoare a acesteia, știind că voi reveni în Moldova în toiu anul de studii.

Termenul de cătănie mi s-a încheiat în luna noiembrie a anului 1976 și, după cum i-am promis mamei, m-am întors în Moldova. Am ajuns la Chișinău chiar în ziua interviului la universitate. Din cei doi membri ai comisiei, unul mi-a pus câteva întrebări mai mult formale, în timp ce al doilea răsfoia documentele pe care le prezentasem.

După aceea, făcând o mică pauză, primul m-a mai întrebat unde m-am născut și ce făceau părinții mei acolo, eu răspunzându-i ce știam. „Am înțeles“, a zis acesta. Și când de acum credeam că după asta pur și simplu mă vor informa cu privire la ziua când va trebui să mă prezint la cursuri, al doilea mi-a declarat cu o voce care dădea de bănuț: „Cred că nu e cazul să frecvențați cursurile pregătitoare. Vă recomandăm să veniți la anul viitor de-a dreptul la staționar“. După care mi-a întins dosarul cu documentele. La așa ceva nu mă așteptam. Dar în aceeași clipă mi-am amintit vorba spusă de generalul Vasendin: „Locul nașterii tale o să-ți fie mereu o piedică...“

Aș fi putut să mă întorc acasă și să-i reproșez mamei că nu mi-a dat voie să fac ceea ce-mi planificasem, dar m-am gândit că nu merită, mama a făcut ceea ce a făcut din dragoste și din dorința să nu mă îndepărtez de familie. Așa că am rămas la Chișinău cu gândul să caut altă instituție de învățământ. Am aflat că Institutul Agricol primește studenți la secția fără frecvență și am hotărât că nu-i o variantă proastă nici asta, mai ales că în nomenclatorul lui de profesii exista și specialitatea de inginer mecanic. Acolo am fost primit fără niciun fel de impedimente, ba chiar am avut și norocul să-mi găsesc un loc de lucru la catedra militară.

Nu mult după asta, deoarece expira termenul de candidatură ca membru de partid, m-am adresat organizației de partid a institutului cu cererea de primire în rândurile partidului ca membru cu drepturi depline. Destul de repede, pentru una din ședințe a fost programată și examinarea cererii mele. După ce mi-am expus pe scurt biografia

și am precizat funcția pe care o îndeplinesc în cadrul catedrei militare, unul din ofițeri m-a întrebat: „Tovarășe candidat, cum au ajuns părinții dumitale în Siberia?“. Toate aceste date le-am indicat, împreună cu explicațiile necesare, în dosarul prezentat secretarului organizației de partid și eram sigur că au fost aduse la cunoștința tuturor comuniștilor înainte de ședință, de aceea am îndrăznit să răspund cu o doză de umor: „Știți, tovarășe maior, părinților mei le-a plăcut tare mult taigaua și mai ales să construiască magistrala Baikal-Amur...“ După o pauză doar de câteva secunde, respectivul a început să mă facă în tot felul, să mă învinuiască de minciuni și să mă acuze că-i induc în eroare pe comuniști, că, de fapt, sunt un „*contra*“, fiu de chiabur care ar vrea să se infiltreze în rândurile comuniștilor. Văzând că maiorul o cam luase razna, șeful catedrei militare, colonelul Drumov, l-a oprit și i-a ordonat să ia loc, spunându-i: „Domoliți-vă, tovarășe maior, a glumit băiatul într-un moment nepotrivit pentru glume. Noi i-am studiat dosarul foarte atent și cunoaștem istoria familiei lui. Mai mult de atât: să știți că ei au fost reabilitați“. Și, după o mică pauză, a mai adăugat: „Ați citit ce persoane și cu ce funcții l-au recomandat în partid?!“ (referindu-se la cei doi generali care mă recomandaseră). În sală s-a lăsat tăcerea, iar în minutele următoare candidatura mea a fost pusă la vot. Cu excepția maiorului, toți au votat *pentru*.

„Ați avut dreptate, general Vasendin!“, am exclamat în sinea mea, ieșind din biroul în care s-a desfășurat ședința. Această frază am repetat-o după aceea de mai multe ori

* *Contra* erau numiți cei care se opuneau regimului comunist, termen preluat din limba rusă.

când, în diferite circumstanțe, în calea mea pe neașteptate apărea un obstacol, doar că, de fiecare dată, piedica parcă ar fi fost înlăturată în mod magic de ceva sau cineva, se prea poate că și de rugăciunile neîncetate ale mamei pentru binele meu, însă despre asta generalului n-aveam cum să-i spun. N-am putut să-i spun și să-i mulțumesc nici atunci când am fost chemat la comisariatul militar din raionul Frunze al orașului Chișinău, unde comisarul-șef, colonelul Drumea, m-a întrebat în ce calitate mi-am făcut serviciul militar și unde. I-am povestit pe scurt că în comenduirea 283 a statului-major al Armatei Transcaucaziene. „Păi, să știi că din ordinul Ministrului Apărării al URSS ai primit grad de ofițer în rezervă al armatei! Felicitări!“. Mi-am dat imediat seama că asta s-a putut întâmpla doar datorită intervenției cuiva și această intervenție nu putea fi decât din partea aceluiași general Vasendin...

La angajarea mea în cadrul miliției, la Inspectoratul Auto al orașului Chișinău, am avut iar probleme legate de istoria bunelor și părinților mei. Cei de la secția *cadre** s-au arătat nedumeriți cum s-a putut cu asemenea date în biografie să fiu primit în rândurile partidului și cum de am fost recomandat pentru activitatea în rândurile miliției... Și din nou mi-au fost scut de apărare recomandările date de cei doi generali, ele fiind însoțite și de a treia recomandare – a rectorului Institutului Agricol, Gherasim Rudi. Până la urmă, am fost acceptat, însă mulți ani după aceea respectiva secție m-a ținut în vizorul său. De fiecare dată când mi se acorda următorul grad militar sau eram propus să fiu

* Organ de conducere care se ocupa cu recrutarea, repartizarea, pregătirea și calificarea personalului.

avansat în funcție, dosarul meu și, respectiv, întreaga mea activitate de până la acel moment erau examinate în modul cel mai riguros și la fiecare detaliu mi se cereau explicații. O schimbare de atitudine s-a produs doar prin martie 1986, când m-a cunoscut colonelul Semion Lopicus. Dumnezeu mi-a numit în funcția de șef al poliției rutiere din raionul Anenii Noi, iar ministrul de Interne de atunci, generalul Ion Costăș, a acceptat candidatura mea la acea funcție, spunându-mi: „Ești fiu de oameni gospodari și trebuie să faci tot posibilul ca să fii demn de ei“. Pentru prima dată în viață, istoricul familiei mele nu a fost în defavoarea mea, ci dimpotrivă, a fost interpretat ca factor pozitiv.

Ideea să scriu despre toate acestea, despre istoria familiei noastre în general, mi-a venit în noaptea de priveghi înainte de a-l conduce pe tata pe ultimul lui drum pământesc, când printre oamenii adunați era și nea Ilie Oxinte, agronomul satului. Iată ce mi-a spus el în acea noapte, fără să-l întreb, de parcă de mult aștepta un moment potrivit ca să-mi facă această mărturisire: „Măi Mihai, când părinții tăi s-au întors din Siberia, în februarie 1957, eu eram secretar al comsomolului și membru al PCUS. Și primisem de la comitetul central o directivă prin care autorităților locale li se ordona ca familiile deportate revenite la baștină să nu fie primite în sat, ci să li se dea loturi pentru construcția caselor cât mai departe de sat, ca nu cumva să molipsească sătenii cu ideile lor „chiaburiste“. Așa ați primit voi lotul acela de casă în afara Țânțărenilor. Așa a hotărât conducerea colhozului: să vă lăsăm cumva în sat, pentru că aveam nevoie de mecanizatori și șoferi. Pe lângă asta, îi cunoșteam pe buneii și părinții tăi ca pe niște

oameni gospodari." Dar în zilele când îl duceam pe generalul Vasendin prin diferite unități militare din Georgia și tata era în viață, încă nu știam asta...

Bineînțeles, nu puteam să nu-i spun și mamei ce mi-a venit în gând să fac. Ea a fost primul om care mi-a încuviințat ideea, dar mi-a sugerat să scriu și despre nașii ei de cununie, Semion și Sașa Colenda din Bilicenii Noi, raionul Sângerei, care de asemenea au trecut prin calvarul deportării și tot în acele locuri din Siberia. În acel moment ei nu mai erau în viață. Cu părinții mei se înrudiseră nu numai prin creștineasca legătură de nași-fini, dar și printr-o legătură sufletească pe care o pot avea doar niște oameni cu trăiri și amintiri comune, toate cu o amprentă de neșters în ființele lor.

Soții Colenda cu familia s-au întors la locul de baștină cu un an în urma părinților mei, fiindcă documentele de reabilitare le-au venit mai târziu. Țin minte, deși trăiau în satul Bilicenii Noi, nu chiar aproape de satul nostru, veneau deseori la noi în ospeție, uneori împreună cu fiica lor Liza, dar și ai mei îi vizitau destul de des, uneori luându-mă și pe mine sau pe altcineva dintre frați și surori, cum se întâmpla. De când s-au trecut din viață, ținem legătura cu Liza - Elizaveta Chilari, care locuiește și astăzi tot acolo. La rugămintea de a-mi povesti tot ce ține minte despre perioada în care familia lor s-a aflat în deportare a reacționat pozitiv, dar bănuiam că nu-i va fi ușor s-o facă, de aceea, la un moment dat, văzând că amintirile o emoționează peste măsură de tare și cunoscând faptul că are probleme cu tensiunea arterială, n-am insistat să continue. E suficient

și ceea ce a reușit să-mi povestească pentru a-ți da seama prin câte încercări a trecut și această familie.

Amintirile mamei le-am înregistrat chiar de la ea, în expunerea lor păstrând limbajul ei, un limbaj specific țărănilor basarabeni. Relatările referitoare la tata și la bunici le-am restabilit din memorie, deoarece atât tata, cât și bunelul Petru aveau darul povestirii, iar în timpul cât au fost în viață mi-au povestit multe evenimente și întâmplări din istoria familiei lor. În unele cazuri am apelat și la ajutorul mamei – memoria ei, din fericire, nu i-a fost afectată de vârstă până la sfârșitul zilelor.

Să fac o călătorie în Siberia, ca să văd cu ochii mei locurile în care am apărut pe lume, era un vis pe care-l aveam de mult, însă multă vreme condițiile de viață și de serviciu nu-mi permiteau să-l realizez. Dar nu l-am dat uitării. Și iată că în 2019 am reușit, în sfârșit, să plec într-acolo și să trăiesc emoții răvășitoare. Revenind acasă din această călătorie, am postat pe rețelele de socializare mai multe fotografii și impresii. Nu mult după asta, am început să primesc zeci de mesaje din care am tras concluzia că am trezit amintirile multora dintre cei care, direct sau indirect, au legătură cu istoria deportărilor. Iar într-o zi mi-a telefonat un bun prieten de-al meu din România, Călin Ungureanu, care mi-a sugerat să-i arăt fotografiile făcute la Onohoi mamei sale de la Fălești. În anii 1949–1956, s-a aflat și ea acolo împreună cu o parte din membrii familiei sale, fiind și ei deportați. În felul acesta am cunoscut-o pe doamna Valentina Ungureanu, o femeie cu o ținută plină de inteligență și înțelepciune, cu părul albit de ani și de numeroasele greutăți ale vieții sale.